

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ
ՎԵՆԻՋԵԼՈՍԻ ԽՄԲԱԳՐԱԾ
ԵՒ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԾ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱԳՐԷՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ. — Նախագահ Ուիլսոնի ծրագրին տասերկուերորդ յօդուածին բերմամբ, որու համեմատ օստանեան վեհապետութիւնը պիտի պահպանուի «միմիայն թրքական շրջաններուն մէջ այժմեան Կայսրութեան», Կ. Պոլիսը չի կրնար թուրք բէթիմի տակ մնալ: Արդարեւ, Կ. Պոլսոյ վիլայէթը, բաղկացած՝ Սթամպուլէ, Բերայէ, Իսկիստարէ եւ շրջակայքէն՝ մինչեւ Չաթայճա, կը պարունակէ 1.173.670 հոգիի ազգաբնակչութիւն մը, որուն միայն 449.144 թուրք են:

Թրքական վեհապետութեան քննութիւնով, բնական լուծումը պիտի ըլլար Կ. Պոլիսը իր վիլայէթին հետ յանձնել Յունաստանին, միջազգային երաշխաւորութիւններ հաստատելով նեղուցներու ազատութեան համար:

Այս լուծումը բանաւոր է մանաւանդ անոր համար որ թրքական աշխարհակալութեան պահուն Կ. Պոլիսը դարերէ ի վեր յոյն կայսրութեան մայրաքաղաքն էր եւ անկից առաջ քանի մը դար յոյն բարդաւաճ դադութ մը եղած էր: Այսօր ալ, բնիկ ազգաբնակչութեան զխաւոր տարրը յոյն է: 364.359 հոգիէ բաղկացած, այս տարրը թուով շարձը է բոլոր միւս ազգութեանց՝ թուրքերէն դատ՝ բնդհանուր դումարէն, բացառիկ տեղ մը կը զբաւէ տնտեսական ուժի եւ մտաւորական գործունէութեան տեսակէտով, 237 հազարոց հո պահէ՝ 30.000 աշակերտներով: Կ. Պոլիսը՝ վերջապէս՝ աթոռաւայրն է յոյն տիեզերական պատրիարքութեան:

Բայց եթէ Ազգերու Ընկերութիւնը այժմէն իսկ հաստատուէր, Կ. Պոլիսը պիտի կարենար, միջազգային մեծ շահերուն պատճառով՝ որոնք կապ ունին նեղուցներուն տիրացման հարցին հետ, կազմել, նեղուցներուն եւ բաւականաչափ հինքերլանտի մը հետ, միջազգային Պետութիւն մը՝ պաշտպանութեան տակ Ազգերու Ընկերութեան, որ անոր կառավարիչը պիտի անուանէր որոշ ժամանակամիջոցներու համար: Այդ կառավարիչը պաշտօն պիտի ունենար վե-

րոյիչեալ միջազգային շահերուն ապահովմանը հսկելու եւ Պետութեան վարչական ծախքերը պէտք եղած քաղաքապետական ապահովելու թիւններով հոգայել:

ՓՈՔՐ ԱՍԻԱ

Նախագահ Ուիլսոնի ծրագրին վերեւ յիշատակուած յօդուածը կը վճռէ նաեւ լուծումը Փոքր Ասիոյ հարցին: Օսմանեան վեհապետութիւնը պէտք է այսուհետեւ սահմանափակուի այդ երկիրներու ներքին մասերուն, ուր թուրք տարրը իրապէս գերիշխող է:

Արեւելեան կողմը, հայկական նահանգները՝ սուսական Հայաստանին հետ, պէտք էր որ կազմէին անջատ պետութիւն մը, որուն կազմակերպումը յանձնուէր Տէրութեան մը որ յանուն Ազգերու Ընկերութեան այդ հոգատարութիւնը ստանձնէր: Այդպիսի հոգատարութիւն մը անոր համար մանաւանդ հարկաւոր պիտի ըլլար, որ այն սխառեմական քանդումին հետեւանքով՝ զոր քառորդ դարէ մը ի վեր կը կատարեն նախ համիտեան բէթիմը եւ անկից ալ աւելի՝ ժէօն-թիւրքերը, զժուար պիտի ըլլար գտնել թրքական Հայաստանի մէջ վարչական շրջան մը որ հայկական մեծամասնութիւն ունենար: Յայտնի է որ հայ ազգի այդ սխառեմական բնաջնջումը պէտք է իբր արդիւնք ունենայ նպաստաւորել թուրքիոյ տիրապետութեան պահպանումը Հայաստանի նահանգներուն վրայ: Մարդկային խիղճը պիտի բժրոստանար ատոր դէմ: Արդէն, այդ նահանգները թրքական չեն, որովհետեւ թուրք տարրը կը շարունակէ այնտեղ փոքրամասնութիւն կազմել միւս ցեղային տարրերուն դումարին հանդէպ:

Կարելի պիտի ըլլար Հայ Պետութեան հետ կապել Տրապիզոնի նահանգը: 350.000 հոգիի հո՞՞ն յունական ազգաբնակչութիւնը, որ այդ նահանգին սահմաններուն մէջ կ'ապրի, այդպէսով առաւելութիւնը պիտի ունենար այլ եւս թուրք վարչութենէն ազատելու: Նոյն բանն է Ատանայի վիլայէթին համար, ուր կը գտնուի 70.000 հոգիի յոյն ազգաբնակչութիւն մը եւ որ ատկից դատ հայկական կարեւոր ազգաբնակչութիւն մը ունենալով, կրնար աւելի եւս իրաւամբ հայ Պետութեան հետ միախառնուիլ:

Ատկից դատ՝ այդ պետութեան վարչական
բաժանումները տեղական ցեղային պայմաննե-
րու հիման վրայ հաստատելով, պիտի ապա-
հովուէր այդ քրիստոնեայ ազգարնակչութեանց
որ այնքան ծանրօրէն վնասուած են՝ տանելի
կեանք մը եւ այդպէսով պիտի պատրաստուէր
լիակատար անկախութիւնն այդ պետութեան:

×

ՎԵՆԵԶԵԼՈՍԻ ԸԱՌԸ

ԻՐԵՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ 1919ԻՆ ՏՐՈՒԱՄ

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹԻՆ

—արքայ մամուլի մէջ, որով մէջմտաւորա-
—առաւելագու լաւ՝ զգի՛մք, որով զի բոլորովն ուրիշ
զո՛ւմ միջոցն զի՛մք զբաղարար լաւ՝ զգի՛մք մի ուրիշ
—ու միջոցն ուսման մտղմտղաւորութիւնն
—արքայ մամուլի մէջ, որով մէջմտաւորա-

Ձեմ դիտելի ինչպէս ձեզի արտայայտուեալ իմ
երախտակիտութիւնն այն սիրուն խօսքերուն
համար զոր քիչ առաջ արտայայտուեցիք իմ անձին
եւ իմ երկրիս մասին: Մեր երկու ազգերուն
նոյն ծագումն ունենալը սիրելի Պ. Միտրոնտ-
սին մէկ զիւրն է թերեւս. կը մտղթեմ որ ա-
տիկա՛ն առանդովէս մը չըլլայ լոկ, բայց նոյն
իսկ եթէ անիկա չըլլէ, եթէ պարզ առանդա-
նիկ մըն է, ինչ որ ես կրնամ ըսել ձեզի, այն
է՛ որ՝ եթէ շատ յոյն արիւն չկայ հայ արիւնին
մէջ, ընդհանրապէս շատ հայ արիւն կայ կրե-
տական արիւնին մէջ:

Այս ձեզի ըսածս պատմական իրողութիւն
մըն է. Գոնկաս կայսեր ձեռքով կրեալն վեր-
դրաւուելէ յետոյ, նկատուեցաւ որ կրեալացի
տարրը հոն այնքան նուազած էր (I), որ Պո-
սոյ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ կայսրու-
թեանը ամէն ժամս լինելու երգած բաղձաթիւն՝ զա-
ղութեանը աչք տարրի դօրացնել: Ատոնց մէջ,
կողմին ազգարնակչութիւնն ամառաւորացնելու
համար եկած ամենէն բաղձաթիւն զաղութեանը՝
Հայկազուն թիւնն էին, որոնք մանչրկեանին միտքս
զին վնասեցէ՛ւ արքայի թիւնն զոր, մտղ
—I) Այսինքն Արիւնի յոյն Բրիտանիայ տար-

րը:
Ի՞նչ

կուգան մէկէ աւելի զիւրերու անունները որ
ըսածս կը հաստատեն. ատոնք են Արմենի, որ
զար մը առաջ տեղի ունեցած մեծ յեղափոխու-
թեան ապստամբական կառավարութեան կեղ-
րոնատեղին է եղած, Արմենի, Արմենիստրոս,
Արմենիստրիա: Թերեւս կան այսպիսի ուրիշ
անուններ ալ որ այս պահուս միտքս չեն դար,
բայց ամէնքն ալ կը ձգտին ապացուցանել թէ
կրետական արիւնին մէջ հայ արիւն կայ:

Ձեմ ուզեր ըսել թէ իմ արիւնիս մէջ այդ
հայ արիւնին ներկայութիւնն է որ զիս այնքան
ջերմագին բարեկամ մը դարձուցած է հայ ցե-
ղին. ատոր պատճառը՝ ոչ միայն մեր միասին
կրած նեղութիւններն ու դժբաղդութիւններն
են թրքական տիրապետութեան տակ, այլ ճշ-
զրիտ ըմբռնումը այն հասարակաց շահերուն
զոր ունինք հետապնդելու: Մեր երկու ազգերը
անցեալին մէջ՝ (բիւզանդեան) Կայսրութեան
չըմանին՝ զործակցած ըլլալով, ինչպէս որ քիչ
առաջ ըսաւ Պարոն Նախագահը, մեր երկրին
մէջ շատ մը հայ կայսրեր եւ ռազմավարներ
գոյութիւն ունեցած են: Ես այն որոշ տեսու-
թիւնն ունիմ թէ մեր երկու ազգերը հասարա-
կաց, զոնէ զուգահեռական, առաքելութիւն մը
ունին կատարելիք, ատոր համար է՝ որ երբեք
ատի՛թ չեմ իրախցուցած ամենէն բացորոշ կեր-
պով յայտնելու այն խորին համակրութիւնը
զոր ունիմ հայ ազգին համար եւ վրախարք աշ-
խատակցելու՝ այն չնոս համեստ միջոցներով
զոր կրնամ արամադրել՝ որպէս պի հայ ազգին
ցանկութիւններն իրականացած տեսնենք, եւ
կը յուսամ որ հաշտութեան դաշնագիրը զոր
պիտի ստորագրենք ի մօտոյ, պիտի կնքէ, Հա-
յաստանի անկախութեան եւ յոյն ժողովուրդի
անկախութեան հետ, այն դաշնակցութիւնը որ
ինծի առաջարկուեցաւ (զո՛ւմ է իր, Պօղոս Նու-
գար, որ նախ զայն ինծի առաջարկեցիք թէ
եւ) եւ զոր յօժարակամ կ'ընդունիմ: Եւ զիս
միտքս բարձրացնելով բաժակս Հայաստանի
բարգաւաճմանը եւ մեր սերուն համերաշխու-
թեանն ու զործակցութեանը Արեւելքի մէջ:
—ուն մի ուրիշ միջոցով, իմքովն ու ցոմսն մի մտք
—մի նպակ ու զո՛ւմ ուրիշ, զիմք մտաւորաւ մտղ
—զիմք մտղմտղաւորութիւնն զոր, մտղ
—զին վնասեցէ՛ւ արքայի թիւնն զոր, մտղ
—I) Այսինքն Արիւնի յոյն Բրիտանիայ տար-

րը:
Ի՞նչ